

VERES LAJOS* – ABONYINÉ PALOTÁS JOLÁN:**
Gondolatok Paul Krugman 2008 évi Nobel-díjas amerikai közgazdász munkásságáról

Abstract

Paul Krugman, the American economist was awarded the Nobel Prize in economics in 2008. Krugman, by setting up new laws on the recognition of new correlations and by placing the theories related to previous trade on new grounds, demonstrated the strengthening of the centralisation process caused by globalisation, drew our attention to the regions and recognised the topical issues of contemporary economic geography reacting to the rapid processes of the world economy. He warned us in due time of the danger of the unfurling financial crisis, welcomed the fast reactions of some governments and criticised the unfounded measures. He was quick to react to the current economic and financial situation of our world. After the award ceremony he said in the Swedish television that he wished to continue his research career and hoped that "his life would not be thoroughly changed by the award".

Paul Krugman amerikai közgazdász kapta a 2008. évi közgazdasági Nobel-díjat. A közgazdasági Nobel-díjat a svéd központi bank alapította Alfred Nobel tiszteletére. Ezt az elismerést 1968 óta ítélik oda, amelyhez 10 millió svéd korona pénzdíj, Nobel-diploma és Nobel-medál is jár.

Paul Krugman 1953. február 28-án született a New York állambeli Long Islanden. A Yale Egyetemen és a Massachusetts Institute of Technologyn folytatta tanulmányait. Jelenleg a Princeton Egyetemen a közgazdaságtannak és a nemzetközi kapcsolatoknak is a professzora. Az amerikai közgazdász magas elismerésének hivatalos indoka:

- A nemzetközi kereskedelem mozgásainak és a gazdasági aktivitás területi összefüggéseinek elemzése terén elért eredményei, a szabad kereskedelem és a globalizáció összefüggéseire rámutató elmélete. Elmélete magyarázatot ad arra, hogy miért tudja kevés számú hasonló helyzetben lévő ország uralni a nemzetközi kereskedelmet.
- Rámutat arra, hogy a globalizáció előrehaladtával a központosítás további növekedése várható.
- Új külkereskedelmi elméletei új alapokra helyezték magát a nemzetközi gazdaságtant.
- Krugman nevéhez fűződik az új gazdaságföldrajz alapjainak a lerakása is.
- „Integrálta a nemzetközi kereskedelemre és a gazdaságföldrajzi összefüggésekre vonatkozó, korábban össze nem illesztett kutatási területeket” – szerepelt az indoklásban.
- Ő alkotta meg a pénzügyi válságok egyik nagy jelentőségű modelljét is.

A neves tudós azonban nemcsak kiemelkedő jelentőségű elméleti közgazdász, szakíró, tankönyvíró és egyetemi professzor, hanem a New York Timesban és más napilapokban is rendszeresen publikálta véleményét, blogjában és tv-interjúiban bírálta az amerikai pénzügyi kormányzatot.

* Dr. PhD – főiskolai tanár, intézetigazgató – Dunaujvárosi Főiskola Közgazdaságtudományi Intézet.

** Dr. CSc – egyetemi docens – Dunaujvárosi Főiskola Közgazdaságtudományi Intézet.

1. Előzmények

Krugman az utóbbi másfél, két évtizedben megjelent munkáiban hangsúlyozza, hogy az 1980 utáni években megszorodtak a megrázkódtatások a nemzetközi gazdasági kapcsolatokban. A dinamikus iparosodó országok a világ iparcikkpiacának növekvő hányadát szerezték meg. A nemzetközi tőkeáramlás új kapcsolatokkal bővült (miközben erősödött a pénzügyi bizonytalanság). A valutaárfolyamok hektikussá váltak. Az egykori szocialista berendezkedésű országok a vegyes gazdaságokon át piacgazdaságokká alakultak, és túlnyomórészt a nemzetközi áru- és tőkemozgások számára nyitottá váltak.

A megváltozott helyzetben új kérdések kerültek a felszínre, mint pl. a szabad kereskedelem előnyei a belföldi termelők védelmével szemben, a komparatív előnyök helyett a növekvő hozadék kérdése és a piaci szerkezeteken nyugvó elméletek, vagy pl. a nemzetközi kereskedelem és a nemzetközi termelési tényező-mozgások közti helyettesítési kapcsolat stb.

Krugman nemcsak lebilincselő előadásairól ismert, kiváló és népszerű előadó, hanem nagyon termékeny, jó stílusú, jól érvelő szakíró is. Sok tankönyv, szakkönyv, tanulmány, népszerűsítő munka, újságcikk szerzője.

Magyar nyelven megjelent munkái közül a Földrajz és kereskedelem, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2003. 162 p.; valamint Marice Obstfeld társszerzővel közösen írt (és több átdolgozott kiadást megélt) Nemzetközi gazdaságtan, Elmélet és gazdaságpolitika, 2003. Panem Könyvkiadó Kft. Budapest, 872 p. a legismertebbek.

Ez utóbbiban Krugman kifejti, hogy a nemzetközi kereskedelem és a pénzügyek kérdései mindig érdekelték a közgazdaságtudomány művelőit, de napjainkban még nagyobb szerepe van a nemzetközi gazdaságtannak, mint korábban. Ugyanis a termékek és szolgáltatások kereskedelme és a különböző pénzmozgások sokkal jobban (és egyre jobban) összekapcsolják az egyes nemzetgazdaságokat. Példákkal (és viszonylag rövid időintervallumban is változó irányú folyamatokkal) támasztja alá, hogy az Amerikai Egyesült Államok számára milyen fontosak a külgazdasági kérdések, és akkor más országok számára pedig még inkább, különösen az olyan kicsi nyersanyagokban és energiahordozókban viszonylag szegény, de nyitott gazdaságú ország számára, mint amilyen pl. Magyarország is. Ezért Krugmannak a modern külkereskedelemre vonatkozó elméletei minden nemzetgazdaság érdeklődésére számíthatnak, de olyan ismérvekkel jellemezhető országok esetében, mint Magyarország, ez még központibb téma lehet.

2. A nemzetközi kereskedelem új szemléletű értelmezése

A ricardói modell szerint az egyes országok azért szakosodnak és külkereskednek egymással, mert az egyes országok között erőforrásaikban (beleértve a technológiát is) kisebb-nagyobb különbségek vannak. Ennek következményeként azokra a tevékenységekre szakosodnak általában, amelyekhez viszonylag jól értenek. A másik ok azonban a növekvő hozadék, ami miatt előnyös az egyes országoknak, hogy a különböző termékek és szolgáltatások bizonyos szűkebb körére specializálódjanak. Krugman azt bizonyítja be munkáiban, hogy *a méretgazdaságosságnak külkereskedelem teremtő szerepe van*. Ez tehát azt jelenti, hogy *a külkereskedelem nem feltétlenül a komparatív előnyökön alapszik, hanem a növekvő hozadék, illetve a méretgazdaságosság következménye is lehet*. Vagyis a kibocsátás növekedés az egységköltség csökkenését eredményezi. Ez a tény az egyes országokat specializálódásra és külkereskedelemre (annak növekedésére) ösztönzi. (A méretgazdaság cég méretet és iparági méretet egyaránt jelenthet). A méretgazdaságosság oly fontos forrása is lehet a külkereskedelemnek, hogy az egyes országok közötti erőforrás és technológia különbségei esetén is előidézhetheti azt.

Az egyes országok között folytatott külkereskedelem eredményezi egy integrált (világ) piac létrejöttét, amely a nemzeti piacoknál lényegesen nagyobb. Ez pedig a termékek és a szolgáltatások választék bővülését, illetve a fogyasztói árszínvonal csökkenését eredményezi.

A méretgazdaságosság esetén fennálló külkereskedelmet a *tökéletlen verseny* modelljével elemezhetjük (akár a monopolista versenyről, akár a dömping modelltől van szó), ugyanakkor az externáliákat leíró harmadik modellnél ismét a *tökéletes verseny áll fenn*.

3. Krugman a gazdaságföldrajzról

Krugman érdemei között az élvonalban van „az új gazdasági földrajz” alapjainak lera-kása, magának az irányzatnak a kidolgozása, a területi koncentráció létrejöttének és fennmaradásának sokoldalú elemzése, törvényszerűségeinek feltárása.

Milyen újdonságokkal állt elő a neves tudós? A Földrajz és kereskedelem című munkájában azt írja: „hirtelen ráébredtem, hogy mint nemzetközi gazdaságtannal foglalkozó közgazdász, egész eddigi szakmai pályafutásom során gazdaságföldrajzról gondolkoztam és írtam, anélkül, hogy ennek tudatában lettem volna”. Mit ért ő gazdaságföldrajzon? „A termelés területi elhelyezkedését, azaz a közgazdaságtannak azt az ágát, amely azokkal foglalkozik, hogy milyen összefüggések határozzák meg a történések helyét.” A fentieket azzal egészíti ki, hogy „ahogy én használom, a regionális gazdaságtan és túlnyomórészt, de nem teljesen a városgazdaságtan is gazdaságföldrajz” míg „a nemzetközi gazdaságtan a gazdaságföldrajz egyik sajátos esetének vehető”. Élesen bírálja a korábbi közgazdászokat és geográfusokat, amiért „elementek egymás mellett”, és hogy „a nemzetközi kereskedelem elemzései gyakorlatilag egyáltalán nem használták ki a gazdaságföldrajz, vagy a telephelyválasztás elméletének összefüggéseit. Hiba volt az is sokáig, hogy az országokat „kiterjedés nélküli pontokként modellezték, amelyeken belül a termelési tényezők azonnal és költségek nélkül áthelyezhetők az egyik tevékenységből a másikba.” Maga a nemzetközi kereskedelem is *tér nélkül jelent meg*, míg a szállítási költségeket figyelmen kívül hagyták. Súlyos következményei vannak annak, hogy „a nemzetközi gazdaságtan művelői nem látják, hogy az országoknak térbeli kiterjedése van”.

Krugmannak nagyon lényeges felismerése, hogy a XX. és XXI. század fordulójánakkor érthetjük meg igazán a nemzetközi gazdaság működését, ha ismerjük a régiókban lejátszódó folyamatokat. Ez vonatkozik a növekedési ütemre és a specializációra egyaránt.

A tudós azt tapasztalta, hogy ha vannak is kiváló gazdaságföldrajzosok és városgazdaságtannal foglalkozó szakemberek, „eredményeikkel a közgazdász szakma periferiájára szorulnak”. Ennek pedig az az oka, hogy a közgazdászoknak sokáig nem voltak megfelelő eszközei a „növekvő hozadék” és a „tökéletlen verseny” megfelelő egzakt kezelésére, nem tudták ezeket modellezni.

Az is új Krugman munkáiban, hogy felismeri a gazdasági tevékenységek koncentrációjának okait és tulajdonságait. Különböző kontinensekre vonatkozóan végez összehasonlító elemzéseket a városi terekben koncentrálódó tevékenységekre. Rámutat a koncentráció legfőbb hatására a növekvő hozadék előidézésében. Ha pedig a növekvő hozadék a vállalatoktól függ, akkor pedig tökéletlen verseny modellezése szükséges.

Ricardótól az 1980-as évekig a nemzetközi kereskedelmet a komparatív előnyökkel magyarázták, és nem ismerték fel a növekvő hozadék szerepét. (Tehát sokáig azt vallották, hogy a különböző országok azért kereskednek egymással, hogy élvezzék a különbségeikből fakadó előnyöket. A növekvő hozadék szerepének felismerése pedig azt jelenti, hogy még a hasonló országok is a specializáció nyújtotta előnyök miatt kereskedhetnek.) Ezért az utóbbi évtizedben a nemzetközi gazdaságtan átformálódásával megfogalmazódott az a törvényszerűség, mely szerint „a kereskedelem inkább köszönhető a növekvő hozadékból

eredő véletlen specializációnak, mint az erőforrásokban vagy a termelékenységben meglévő egzogén különbségeknek”. Újabban terjedőben van az a nézet is, mely szerint a „fenn tartható növekedés a növekvő hozadék miatt kezdődött el” és hogy a „növekvő hozadék”nak döntő szerepe van az üzleti ciklusokban is.”

Fentiek alapján – írja Krugman – „eljött az ideje, hogy az új elképzelések segítségével rehabilitáljuk a gazdaságföldrajzot és a közgazdaságtan fő tárgyai közé emeljük. Bevallhatjuk magunknak, hogy a térbeliség fontos és visszahozhatjuk a földrajzot a gazdasági elemzésbe.”

4. Elmélet és gyakorlat

Lássuk a továbbiakban Krugmantól a földrajzi koncentrációról egy modellt! A földrajzi koncentrációnak azt az esetét mutatja be a szóban forgó modell, amely a növekvő hozadéka, a szállítási költségekre és a kereslet kölcsönhatására épül. Ha a mérethozadék megfelelően nagy, akkor a feldolgozóipar minden termelője egyetlen telephelyről akarja ellátni az ország piacát. A szállítási költségek minimalizálása céljából olyan telephelyet választ, ahol nagy a helyi kereslet. A helyi kereslet pedig éppen ott lesz nagy, ahol a feldolgozóipar koncentrálódik. Ha már kialakult a feldolgozóipari övezet, ez a körkörös folyamat segíti a fennmaradásban.

Ha feltételezzük, hogy egy országban a termelésnek csak két lehetséges területe van (pl. Kelet és Nyugat) és csak kétféle terméket termelnek, akkor a föld helyhez kötöttsége miatt feltételezhető, hogy a mezőgazdasági termelés fele-fele arányban oszlik meg a két terület között. Ugyanakkor a feldolgozóipari termékek termelhetők egyik helyen vagy mindkettőn. Ha csak egyik helyen termelnek, a másik helyen szállítási költség jelenik meg. Ha mindkét területen termelnek, akkor nő az állandó költség. Bár több egyensúlyi helyzet lehetséges, mégis a termelés térbeli tömörülése a külső keresleti hatás függvényeként következik be. (A feldolgozóipar ott koncentrálódik, ahol a piac a legnagyobb.) Véggövekeztetés, hogy *a feldolgozóipari termelés egy területre koncentrálódása ha egyszer kialakult, mindaddig fennmarad, amíg a mérethozadék nagyobb, mint a meg lehetőségen kicsi szállítási költség és az elég nagy „gyökértelen” termelési tevékenység* (amelyet nem kötnek röghöz a természeti erőforrások) *szorzatával leírt modellbe behelyettesített adatok eredménye.* Krugman (David Nyers munkájára támaszkodva) egzakt magyarázatát adta a mai feldolgozóipar területi koncentrációjának, illetve kialakulása lépcsőfokainak. (Kezdetekben az USA népessége elsősorban agrártevékenységet végzett, a feldolgozóipar mérethozadéka kicsi volt, a szállítási költségek relatíve magasak voltak, ezért az ipari koncentráció alacsony volt. Később megemelkedett a feldolgozóipar mérethozadéka, a szállítási költségek alacsonyabbak lettek, a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma és aránya csökkent, így a feldolgozóipari övezet kialakulásának előnyei erősödtek.) Tehát „a növekvő mérethozadék a kumulatív folyamatok általános és meghatározó szerepűek, de a történelmi véletlen is gyakran döntő szerephez jut”.

Krugman bölcs és újszerű, korszerű modelljeinek racionalitása könnyen belátható, azonban ennél sokkal tovább megy a kutatásaiban. Behatóan foglalkozik a termelés területi elhelyezkedésének hirtelen változásaival, vagy a történelem és (vagy) a várokozás problematikájával is.

A fenti polemizálás konklúziójaként úgy fogalmaz, hogy „fogadjuk el a gazdasági földrajzot a közgazdaságtan egyik fő ágának, amely egyenrangú a nemzetközi gazdaságtannal, sőt bizonyos értelemben magába foglalja azt.”

5. Területi koncentráció

Krugman sokat foglalkozott az iparágak területi koncentrációjának okaival is. Alapjában véve Alfred Marshall elméletéből indult ki, csak ahogy ő mondta, néhány új trükköt alkalmazott, és újraformálta annak elméletét.

A Marshall-féle felfogás szerint a koncentráció három fő oka:

1. Az egyesített piac mind a munkásoknak, mind pedig a termelő egységek számára sok előnyt biztosít.
2. Az iparági központban az iparág számára szükséges, kereskedelembe nem kerülő termelő felhasználás sokrétűbb kínálata olcsóbban áll rendelkezésre.
3. A gyors információáramlás előny, az iparági központ a „technológia áttérjedését” segíti.

Krugman eredményei:

- A növekvő hozadék és a bizonytalanság kölcsönhatása miatt van értelme a marshalli munkapiaci egyesítés érvének a területi koncentrációban.
- Ha a területi koncentráció nő, a vállalatok egyesítik a munkapiacot, a bérek kevésbé fognak ingadozni. (Ez a munkások kockázata és a vállalatok nyeresége szempontjából is kedvező.)
- A termelőfelhasználás lényeges módon függ a növekvő mérethozadéktól. Kizárólag a növekvő hozadék jelenléte teszi lehetővé a termelés egy nagy központja számára, hogy ott a kisebbeknél hatékonyabb és specializáltabb beszállítók legyenek.
- A termelőfelhasználás érve nem függ attól, hogy van-e bizonyos aszimmetria a félkész és a végtermékek szállítási költségei között.
- A tisztán technológiai külső hozadék (külső gazdasági hatás, amely az ismeretek egymáshoz közel fekvő vállalatok közötti áttérjedéséből származik) Krugman szerint, bár néhány iparág koncentrációjában lehet fontos, de nem ez a jellemző ok.
- Sok iparág mutat az USA-ban magas fokú területi koncentrációt, de nem minden magasan koncentrált iparág tartozik határozottan a csúcstechnológiai szektorhoz. Vagyis elhelyezkedésüket tekintve az alacsony technológiai szinten lévő iparágak is lehetnek nagyon koncentráltak.
- Ha egy „véletlen” ok is vezet valamely iparág kialakulásához egy adott területen, azután a *kumulatív folyamatoké a vezető szerep*.
- A csúcstechnológiai tömörülésekben is a nem high-tech tényezőknek is nagy jelentősége van az agglomeráció folyamatában (humántőke, munkapiac egyesítés stb. szerepe).

Tehát Krugman a területi koncentráció hozadékot

- a munkapiac egyesítésének,
- a félkész termékek kínálatának,
- és a tudás terjedésének standard marshalli hármasából vezette le és fejlesztette kutatásai és megfigyelései során tovább.

6. A közlekedési hálózatokról

Az Amerikai Egyesült Államok gazdaságtörténetére utalva Krugman hangsúlyozza, hogy a feldolgozóipari övezet előnye részben a régió városait összekötő sűrű vasúthálózatból fakad, amelynek sűrűsége maga is terméke a régiónak. De nemcsak a vasút, hanem a gyorsforgalmi utak, a repülőterek, a kikötők és azok együttese, a közlekedési hálózat önmagában is az ipar területi koncentrációját erősíti. A szállítási volumen növekedésével a szállítási költségek csökkenni fognak, következésképpen a *közlekedésnek magának növekvő a mérethozadéka*.

7. Telephelyek és az internalizáció

A multinacionális vállalat modern elmélete két fő kérdésre keresi a választ: 1. „Miért gyártanak egy terméket egy vagy több országban?” 2. „Miért végzi a termelést különböző helyeken ugyanaz a cég?”

Az első kérdésre a telephely elmélet ad választ, mely szerint a termelés elhelyezkedése függ az erőforrások fellelhetőségétől, a szállítási költségektől és a piac helyétől. A multinacionális vállalatok telephely választási döntéseit meghatározó tényezők valószínűleg nem sokban térnek el azoktól, amelyek általában meghatározzák a kereskedelem szerkezetét. A második kérdésre a választ az internalizáció vagyis a belsővé tétel elmélete adja meg. A multinacionális vállalatok különböző országbeli telephelyei közt jelentős üzleti műveletek zajlanak. Az egyik leányvállalat termelését gyakran egy másik leányvállalat használja fel, az egyik országban kifejlesztett technológiát más országokban is használhatják. A vállalat vezetése összehangolja a különböző országbeli üzemek működését, így az említett műveleteket jövedelmező módon lehet egy cégen belül bonyolítani. A multinacionális vállalat, amikor egy új országban létrehozza egy új vállalatát internalizálja – belsővé teszi magát – kihasználva ezáltal a helyi technológia transzfert és a vertikális integráció előnyeit.

8. A régiók és a nemzetek kérdése

Felmerülhet a kérdés, hogy globalizálódó világunkban a nemzethatároknak miért van még ma is jelentőségük a területi elemzésben. Krugman válasza: „azért léteznek a nemzetek a modellezés számára, mert kormányuk van, amelynek gazdaságpolitikája befolyásolja a javak termelését és a termelési tényezők áramlását. (A termékek és a szolgáltatások töke és a munkaerő szabad áramlásának kérdése.)

Az egyes nemzetgazdaságok még ma is állítanak esetenként – változó erősségű – korlátokat.

Krugman elemezte azt a kérdést, hogy bár az Európai Unióban elvben teljesen szabad a termékek kereskedelme, miért kisebb az EU-ban az ipar területi koncentrációja, mint az Egyesült Államokban. Rámutat ugyanakkor arra, hogy a munkaerő mobilitása napjainkban sokkal kisebb, mint az első világháború előtt.

Statisztikai adatokból képezett mutatókat, amelyek segítségével egzaktszerek alkalmazásával vizsgálta a mai Európai Unió és az Egyesült Államok iparágainak térbeli elhelyezkedését.

Bár csalódott abban, hogy (talán a mutatók túlzott aggregálása miatt) az eredmények nem annyira „átütők”, mint ahogy várta, de így is jól érzékelhetők, hogy „*az európai nemzetek kevésbé specializáltak, mint az amerikai régiók*”. „A gazdasági szerepüket tekintve az Egyesült Államok régiói jobban különböznek egymástól, mint Európa nemzetgazdaságai.” (Számos példával bizonyítja, hogy még a specializáltnak vélt európai térségek is sokkal komplexebb ipari struktúrát mutatnak, mint az USA régiói.)

Miért? Válasza, a kereskedelmi korlátok. Azért mert – „szoros analógia van a központ-periféria modell és a között az egyszerű modell között, amelyben az iparágak feldolgozóipari termékei egyszerre végtermékek és félkész termékek. Ha a szállítási költségek csökkennek és a mérethozadék növekszik, mindkét esetben koncentrálódás megy végbe. (A különbség az, hogy a központ-periféria modellben a feldolgozó ipari kereslet részarányának a félkész termékekkel dolgozó modellben a végtermékből félkész terméként való termelőfelhasználás aránya felel meg.)” Kifejti, hogy a XIX. századi Európában és Amerikában egyaránt csökkentek a szállítási költségek és a mérethozadék is nőtt, (tehát a területi koncentráció ezen feltételei adva voltak), ugyanakkor Európában megjelentek a vámok (esetenként növekvő mértékűek lettek), évtizedekig pedig devizakorlátozások és egyéb korlátozó tényezők akadályozták a területi koncentráció erősödését. Tehát Európában a nemzetgazdasági tagoltság miatt nem tudtak a gazdasági törvények szabadon érvényesülni.

Mi a helyzet a napjainkban gyors mértékben integrálódó Európában? Ha feltételezzük,

hogy Európa területi koncentrációja és specializációja olyan fokot fog elérni, mint az Egyesült Államoké, akkor szelektív iparfejlesztésre, tisztább profilú régiókra lesz szükség. (Krugman véleménye szerint az átmenet sok nehézséggel fog járni.)

9. Még egyszer a központ és a periféria kérdéséről

Számunkra különösen nagyon fontos kérdést is elemez, amikor felveti, hogy „kell-e félniük a kis országoknak a gazdasági integrációtól, attól, hogy nagyobb szomszédaik elkerülhetetlenül nagyobb ipari központjai beszippantják iparukat?” Vagy különleges gazdaságpolitikára lesz szükség annak érdekében, hogy korábbi ipari központjaik fennmaradjanak? Vagy a központ-periféria modell nemcsak regionálisan, hanem nemzeti szinten is érvényes?

Krugman válasza: „nem feltétlenül igaz az, hogy a gazdasági integráció a nagyobb országok régióit hozza kedvezőbb helyzetbe.” Ugyanis „ha a szállítási költségek alacsonyak, a mérethozadék magas és a gyökértelen ipar aránya nagy a nemzetgazdaságban, akkor az eredmény egyetlen központ lesz. Ha ezek ellenkezője igaz, nem lesz központ, a közbeeső esetek pedig a többes központú szerkezetet támogatják.”

Krugman kifejti, hogy „a perifériává váló régió számára a gazdasági integráció és a jólét közötti összefüggés U alakú: a szoros integráció jó neki, de az integráció felé való korlátozott elmozdulás fájdalmas lehet.”

Krugman a Földrajz és a kereskedelem című könyvének záró gondolatában a soktényezős és különböző időkeresztmetszetekre irányuló, konkrét térségekre alkalmazott kutatásait úgy összegzi, hogy „a térbeli tranzakcióknak költségei vannak, a termelésnek pedig mérethozadéka. Ez a két tény a kulcsa a közreadott ismereteknek. A növekvő mérethozadék arra ösztönzi a termelőket, hogy korlátozott számú helyen végezzék az egyes jóságok és szolgáltatások termelését. A távoli helyek közötti tranzakciók költségei miatt valamennyi termelő azokat a területeket szereti jobban, ahol nagy a kereslet, vagy kényelmesen hozzájut a szükséges inputokhoz. Ezek általában azok a helyek, ahol a többi termelő is megtelepedett. Ezért az ipar koncentrációja, ha egyszer beindult, akkor önfenntartásra hajlamos. Ez igaz mind az egyes iparágak területi elhelyezkedésére, mind az olyan nagy agglomerációkra, mint a Boston-Washington folyosó.” Ezek az összefüggések – Krugman szerint – azért nem váltak a közgazdasági elemzés főáramának részévé, mert a közgazdászok nem tudtak olyan gazdaságföldrajzi modelleket készíteni, amelyek kielégítették volna a szakma növekvő tudományos igényét. Ma már azonban a földrajzot is modellezhetjük, s ezáltal a földrajzi megközelítés a nemzetközi gazdaságtan számára is új utat nyit.

10. Krugman a pénzügyi válságról

Krugman szerint az elmúlt években kialakult hitelválságban megjelent összes probléma már korábban ismert volt. A neves tudós a pénzpiacok megroppanásától a különféle buborékok kipukkadásáig levezette a mostani pénzügyi válság egyes elemeit. Így például a kockázati alapok jelentős szerepét, vagy a kilencvenes évek elején a japán krízis lehetséges kihatását a modern nyugati világra. Krugman feltétlenül szükségesnek tartja a központi banki funkciók nemzetközi megerősítését, a pénzügyi felügyelet munkájának hatékonyabbá tételét, valamint az új amerikai elnök által beharangozott infrastrukturális fejlesztéseket tartalmazó gazdaságélénkítő csomagot. Krugman, aki Keynes elméleteinek új felfogású követőjének számít a foglalkoztatás előtérbe helyezését és az állam részéről a beavatkozó gazdaságpolitikát hangsúlyozza.

11. Konklúziók

Krugman azért, hogy új összefüggések felismerésével új törvényszerűségeket állított fel, és új alapokra helyezte a korábbi kereskedelemre vonatkozó teóriákat, rámutatott a globalizáció okozta központosítási folyamat erősödésére, figyelmünket a régiókra irányította, és felismerte a gazdaságföldrajz napjaink aktuális, a világgazdaság gyors folyamatainak változásaira is reagál. Előre figyelmeztetett a kirobbanó pénzügyi válság veszélyeire, üdvözölte az egyes kormányok gyors intézkedését, bírálja a megalapozatlan lépéseket. Tehát napjaink aktuális gazdasági-pénzügyi helyzetére is gyorsan reagál. A kitüntetését követően a svéd tv-nek adott interjújában azt mondta, hogy kutatómunkáját tovább kívánja folytatni és reméli, hogy „nem fogja megváltoztatni nagymértékben az életét a nagy elismerés.”

Krugman ismertebb munkái

- Krugman, P. (1981): Trade, accumulation, and uneven development. *Journal of Development Economics*,
- Krugman, P.–Venable, A. (1990): Integration and the competitiveness of peripheral industry. Cambridge, Cambridge University press.
- Krugman, P. (1991): History and industry location the case of the US manufacturing belt. *American Economic Review*.
- Krugman, P. (1991): Increasing returns and economic geography. *Journal of Political Economy*.
- Krugman, P. (1991): History vs. Expectations. *Quarterly Journal of Economics*,
- Krugman, P. (1992): Geography and trade. MIT Press Cambridge. (MA).
- Krugman, P. (1993): First nature, second nature, and metropolitan location. *Journal of Regional Science*.
- Krugman, P. (1994): competitiveness: A dangerous obsession. *foreign Affairs*.
- Krugman, P. (1995): Development, Geography and Economic Theory. MIT Press, Cambridge (MA).
- Krugman, P. (1998): Space: The Final Frontier. *Journal of Economic Perspectives*. 2.
- Krugman, P. (1999): The role of geography in development. *International Regional Science Review*.
- Krugman, P. (2000): Where in the World is the “New Economic Geography”? In Clark, G.L. – Feldman, M. P. Gertler, M. S. (eds): *The oxford handbook of Economic Geography*. Oxford University Press, Oxford.
- Paul R. Krugman (2003): Földrajz és kereskedelem. *Közgazdasági Kiskönyvtár* 162 p.
- Paul R. Krugman – Maurice Obstfeld (2003): nemzetközi Gazdaságtan. Elmélet és gazdaságpolitika. Panem 872. p.

Felhasznált irodalom

- Paul R. Krugman (2003): Földrajz és kereskedelem. *Közgazdasági Kiskönyvtár*. 162. p.
- Paul R. Krugman – Maurice Obstfeld (2003): Nemzetközi gazdaságtan. Elmélet és Gazdaságpolitika. Panem 872. p.
- www.hirsarok.hu/node/9073
- <http://index.hu/gazdasag/vilag/kurg081013>
- www.inforadio.hu/hir/belfold/hir-231932
- <http://hetilap.hetek.hu/index.php.cikk.70053>
- www.origo.hu/uzletinegyed/vilaggazdasag/20081013